

більш інтенсивного та продуктивного господарства, інакше кажучи – на збільшення народного статку. Всупереч цьому, зростання продовольчої орендної плати свідчить лише про зростаючу нестачу землі для селян, про відсутність у них інших заробітків, про слабкий розвиток промисловості, про погіршення народного добробуту” [6, с. 504]. Незважаючи на принципові відмінності у вихідних умовах формування відносин між землевласниками і орендарями в сучасній Україні й тогочасній Російській імперії (у першому випадку дрібному землевласнику, позбавленому альтернативи продуктивного використання землі, здебільшого, через нерозвиненість інститутів і механізмів ресурсного забезпечення реалізації економічного потенціалу дрібного підприємництва в сільському господарстві протистоїть орендар – юридична особа зі значно більшою ринковою силою; в другому мало місце класичне протистояння багатьох дрібних орендарів і нечисленних великих землевласників), актуальність думки про руйнівний вплив безальтернативності використання земельних ділянок для суспільної ефективності сільського господарства зберігається й досі.

Бачення оренди в межах сучасної наукової традиції передбачає: 1) дослідження здатності орендних відносин, системи інститутів, що породжуються функціонуванням головних суб’єктів цих відносин, сприяти оптимальному вибору розміщення ресурсів цієї галузі; 2) визначення причин, через які „у відносинах між землевласником і орендарем сприятливі інновації можуть бути не ухвалені, а несприятливим інноваціям може надаватися статус стимулів” [3, с. 404]. Тому проблема оцінки здатності орендних відносин сприяти вибору оптимальної моделі поведінки господарюючими суб’єктами та забезпечувати рух ресурсів до осередків їх найбільш ефективного використання в межах сільськогосподарської галузі повинна бути в центрі подальших досліджень.

Узагальнюючи результати дослідження орендних відносин в економічній теорії, вважаємо, що оренду землі слід розглядати як сукупність формальних (контрактних, нормативно-правових) і неформальних (процедур прийняття рішень, традицій, звичаїв, правил розподілу відповідальності і вигод у сфері землекористування) способів регламентації взаємодії землевласника і орендаря щодо створення і розподілу продукту землі. Саме в межах такого теоретичного бачення орендних відносин формуються найбільш адекватні до умов сучасності можливості дослідження їх економічного значення, з’являється теоретична база для оцінювання соціально-економічних наслідків поширення певних господарських форм, запровадження певних нормативно-правових обмежень, формування інститутів у сфері землекористування.

Джерела та література:

1. Маркс К. Економічно-філософські рукописи (1844) : Земельная рента : [Електронний ресурс] / К. Маркс. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/136/3847.html>
2. Маршалл А. Принципы экономической науки : пер. с англ. / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 1993. –Т. 3. – 351 с. – (Экономическая мысль Запада).
3. Раух Джеймс Е. Основні проблеми економіки розвитку / Джеймс Е. Раух, Джеральд М. Майер, Антон Філіпченко. – К. : Либідь, 2003. – 688 с.
4. Рикардо Давид. Начала политической экономии и налогообложения. 1817 : [Электронный ресурс] / Давид Рикардо. – Режим доступа : http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/ricardo/works/ricardo_w1_2.txt&img=works.jpg&name=ricardo&list_file
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // Антология экономической классики : в 2 т. – М. : МП „Экнов”, 1991. – Т. 1. – 475 с.
6. Туган-Барановский Н. И. Основы политической экономии / Н. И. Туган-Барановский. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 1998. – 664 с.

Кобилянська А.В.

УДК 339.9

КРАЇНИ З РИНКАМИ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ: В ПОШУКУ ДЕФІНІЦІЇ

Актуальність теми: Останнім часом країни, що знаходяться на стадії становлення ринкової системи або, як їх ще називають «країни з ринками, що формуються», відіграють все суттєвішу роль в економічному розвитку світу. Високі темпи економічного зростання, притаманні даним країнам, укупі з існуванням можливостей диверсифікації інвестиційних ризиків, вже не перше десятиріччя поспіль роблять ці країни доволі привабливими для іноземних інвесторів. Окрім того, останнім часом, вказані країни самі почали генерувати істотні потоки капіталу, спрямовані до решти країн світу, що стимулює розвиток економік відповідних регіонів, позитивно впливаючи на світовий економічний поступ.

Незважаючи на консенсус стосовно виключної ролі країн, з ринком що формується, в світогосподарських відносинах, наразі єдиного визначення таких країн не існує. Це приводить до того, що об’єкт сучасних економічних досліджень в цій сфері не є чітко визначеним, що в свою чергу ускладнює процес порівняння висновків досліджень різних економістів.

Метою даної роботи є дати визначення країнам з ринками, що формуються, проаналізувати характерні ознаки таких економік.

Об’єктом дослідження є стан розвитку міжнародної економіки та регіоналізація світу через появу відмінностей в економічному розвитку країн.

Предметом дослідження є країни з ринками, що формуються, та їх роль в міжнародних потоках капіталу.

Для досягнення мети даної роботи в статті використовується системний підхід, що забезпечує комплексний аналіз характеристик країн, що знаходяться на стадії становлення ринкової системи.

Важливість країн з ринками, що формуються, для світової економіки обумовлює необхідність якісних досліджень визначальних характеристик даних країн. Незважаючи на те, що питанням економічної регіоналізації було присвячено ряд робіт науковців України та зарубіжжя (Г.А. Кальво, Дж. Феруччі, Д. Коена, Р. Лукаса, Лі Чена, Р. Барро та ін; О. М. Мозгового, Т. Є. Оболенської, Т. В. Мусієць, І.О. Школьника, Т.О. Пасечника, А.А. Кириченка та ін.), наразі існує брак теоретичних та практичних досліджень, які були б присвячені вивченню питання економічної ролі та ознак країн з ринками, що формуються, як окремої групи країн. Перш за все, це стосується єдиного визначення даних країн, та систематизації їх визначальних характеристик, а також якісного комплексного аналізу ролі країн з ринками, що формуються, світогосподарських зв'язках, та зв'язку цих країн з Україною, зокрема. Таким чином, наукова економічна думка має бути спрямована на усунення вказаних прогалин.

Якщо починати з вироблення єдиного тлумачення терміну «країни з ринками, що формуються», то вперше термін країни, що знаходяться на стадії становлення ринкової системи країни з ринками, що формуються, був застосований Antoine W. Van Agtmael з МФК групи Світового банку в 1981 році [1]. Так, в найбільш широкому розумінні країни з ринками, що формуються, - це країни з середнім або нижче середнього рівнем доходу на душу населення.

Суттєвим недоліком цього первинного визначення є те, що такій вимозі відповідало та відповідає біля 151 країн, які водночас мають різний рівень розвитку. Втім характер впроваджуваних у вказаних країнах реформ є порівнювальними, наприклад: Китай, одна за найбільших економік світу, та Туніс, одночасно належать до групи країн з ринками, що формуються. Відповідно до вказаного визначення до країн, що були виключені з когорти країн з ринками, що формуються, одночасно належать країни ОЕСР та країни третього світу.

Наразі МФК визначає ринок країни, як такої що знаходиться на стадії становлення ринкової системи, на основі двох критеріїв - ВВП на душу населення та по відношенню рівня капіталізації фондових ринків до ВВП. Якщо хоча б один з критеріїв є низьким, то країна визначається як країни з ринками, що формуються.

Відповідно до цього означення до групи країн країни з ринками, що формуються, входять 81 країни, що розвиваються. Біля 60% таких країн територіально розташовані в Азії, і тільки 19% - в Європі та 21% - в Латинській Америці.

Втім наразі існує багато альтернативних визначень країни з ринками, що формуються.

Дані по країнах, що мають низький рівень доходу на одну особу або дохід нижче середнього (у 2009 році СБ визначив високий рівень доходу на рівні 12196 дол. США ВВП на душу населення [1]) та які за показником відношення капіталізації ринків до ВВП входять до першої чверті найкращих ринків протягом трьох років поспіль, використовуються при розрахунку індексу EMDB.

Вказаний індекс використовується міжнародними інвесторами при прийнятті інвестиційних рішень, адже є індикатором функціонування місцевих ринків капіталу. Вказаний індекс є комплексним і окрім прибутковості іноземних інвестицій на локальному ринку певної країни, охоплює також інституційні умови здійснення інвестицій, як то наявність перепон для руху капіталу. В даний час при розрахунку показника EMDB використовують дані по 33 країнах [2].

Відповідно поширеними є випадки використання інвесторами і альтернативних індексів, які різняться між собою методологією розрахунку, що стосується як якісного складу країн, дані по яким використовуються в аналізі, так і якісного складу факторів, за допомогою яких безпосередньо розраховується індекс.

Наступна таблиця представляє собою порівняння сукупності країн, що беруться до уваги при розрахунку найбільш використовуваних індексів.

Таблиця 1. Країни, що знаходяться на стадії становлення ринкової системи.

	FTSE	MSCI	Daw Jones	The Economist	S&P EMDB index
Латинська Америка					
Бразилія	+	+	+	+	+
Мексика	+	+	+	+	+
Чилі	+	+	+	+	+
Колумбія	+	+	+	+	+
Перу	+	+	+	+	+
Аргентина		+	+	+	+
Венесуела					+
Азія					
Індонезія	+	+	+	+	+
Малайзія	+	+	+	+	+
Таїланд	+	+	+	+	+
Філіппіни	+	+	+	+	+

	FTSE	MSCI	Daw Jones	The Economist	S&P EMD index
Індія	+	+	+	+	+
Китай	+	+	+ ¹	+	+
Пакистан	+	+	+	+	+
Тайвань	+	+		+	+
Корея		+		+	+
Сінгапур				+	
Гонконг, Китай				+	
Шрі-Ланка			+		+
ЕМЕА²					
Угорщина	+	+	+	+	+
Польща	+	+	+	+	+
Чеська Республіка	+	+	+	+	+
Південна Африка	+	+	+	+	+
Марокко	+	+	+	+	+
Російська Федерація	+	+	+	+	+
Туреччина	+	+	+	+	+
Єгипет	+	+	+	+	+
Об'єднані Арабські Емірати	+	+	+	+	
Йорданія		+	+	+	+
Ізраїль		+		+	+
Болгарія			+		
Естонія			+		
Кувейт			+		
Латвія			+		
Литва			+		
Маврикій			+		
Оман			+		+
Катар			+		
Румунія			+		
Словацька Республіка			+		+
Бахрейн			+		+
Нігерія					+
Зімбабве					+
Саудівська Аравія				+	+

Джерело: MSCI, FTSE, Dow Jones, The Economist, S&P [2,3,4,5,6]

Як можна побачити з Таблиці 1, то є країни, дані по яким використовуються для розрахунку всіх індексів, в той час коли деякі країни використовуються тільки окремими компаніями.

Така різниця в тлумаченні того, економіка яких саме країн є «країни з ринками, що формуються», пов'язана перед усім з тим, який підхід був обраний тією чи іншою організацією. Що стосується країн Латинської Америки, Азії та першої частини списку країн з ринками, що формуються, то спостерігається певний консенсус серед усіх організацій, в той час коли *Daw Jones* та *S&P* приділяють більше уваги країнам Прибалтики та Східної Європи або Африки, відповідно. Таким чином вони надають перевагу або економічному зростанню, що базується на членстві в ЄС, або на ресурсно-екстенсивному, тобто такому, що спирається на розробку корисних копалин.

Беручи до уваги відмінності у визначенні країн з ринками, що формуються, представниками різних міжнародних організацій, можна виокремити спільні ознаки таких країн.

Головною якісною ознакою даних країн є високий рівень ризикованості інвестицій. В якості наближення для цього показника зазвичай використовуються показники розвитку місцевих фінансових ринків, рівень політичних свобод, рівень корумпованості в країні та рівень інфляції. Рейтингова оцінка платоспроможності даних країн провідними агентствами світу характеризуються як спекулятивна, є прецеденти дефолту чи реструктуризації заборгованості. [7, 135-138]

Проте, як було вказано на початку, висока ризикованість здійснення інвестицій в ці країни пов'язана з високою нормою прибутковості інвестування, зазвичай вищою ніж в розвинених країнах. На доданок прибутковість фондів ринків даних країн не корелює або слабо корелює з ефективністю функціонування ринків капіталу розвинених країн. Ці два фактори дозволяють інвесторам диверсифікувати свої капіталовкладення.

Додатковою характеристикою країн з ринками, що формуються, є те, що всі ці країни знаходяться в стадії трансформації, тобто в стадії переходу від закритої економіки до ринкової, втім цей процес є певною

¹ Країни Європи, Африки та Близького Сходу

² Включно з Шанхаєм та провінцією Шеньжень

мірою запізнiлим в порiвняннi з iншими країнами. Окрiм того, вказанi перетворення не є результатом еволюцiйного процесу, як такого що мiг би бути викликаний прагненнями економiчних об'єктiв країн до максимiзацiї прибуткiв, а результатом полiтичного рiшення держави.

Висока потреба в iнвестицiях для здiйснення iнституцiйних перетворень та економiчної розбудови, зумовлює високий рiвень залежностi країн з ринками, що формуються, вiд стану фiнансового сектору країни, який зазвичай характеризується суттєвим дефiцитом державного бюджету, неефективною податковою полiтикою та невпорядкованим процесом оподаткування, високою часткою "тiншової" економiки. Результатом перелiчених проблем, є значнi обсяги внутрiшньої та зовнiшньої державної заборгованостi. Рiзниця мiж цими категорiями стає все бiльш умовною у зв'язку з допуском нерезидентiв на внутрiшнiй ринок державних запозичень i через все бiльш активну участь резидентiв в операцiях iз зовнiшнiми державними зобов'язаннями на свiтовому ринку [8, 134-137]. Як для нових ринкiв, для «країн з ринками, що формуються» також характернi iстотнi проблеми в царинi валютного регулювання, що викликанi дефiцитом платiжного балансу в частинi рахунку поточних операцiй. Останнє зумовлює необхiднiсть постiйного притоку iноземного капiталу для пiдтримання вiдносної стабiльностi валютного курсу. [9, 77-100]

В таких умовах премiя за ризик укупi з високими темпами економiчного зростання країн, що знаходять на стадiї становлення ринкової системи, є єдиними мотивом для iноземних iнвесторiв.

В вереснi 1996 року МФК також почав розраховувати вiдповiдний iндекс для "граничних" ринкiв, якi є порiвняно лiквiдними, i водночас вiдповiдають критерiям ринкової капiталiзацiї, обороту, кiлькостi заявок на ринку, а також перспектив розвитку. Вiдповiднi iндекси розраховуються i iншими органiзацiями. До когорти вказаних ринкiв належить i Україна. Що стосується якiсних характеристик економiки України, як такої що належить до «граничних ринкiв», то вони значною мiрою перекликаються з характеристиками країн з ринками, що формуються. В той час коли за рiвнем капiталiзацiї фондового ринку та темпiв економiчного зростання Україна суттєво поступається вказаним країнам. Втiм економiчнi зв'язки України з вказаними країнами, є доволi розвиненими [10, 5-7], що дає можливiсть користування перевагами вiд такої кооперацiї, передусiм що стосується отримання фiнансування, як потоку iнвестицiй похiдного вiд iнвестицiй в економiку даних країн [11, 401-403; 12].

Наближення ж кiлькiсних характеристик України до характеристик «країн з ринками, що формуються» дозволить збiльшити обсяги притоку iнвестицiй. Останнє є вкрай бажаним для стимулювання подальшого економiчного розвитку та iнституцiйної розбудови.

Висновки. Незважаючи на вiдсутнiсть загальноприйнятого визначення країни з ринком, що формується, iснує згода щодо того, що вказанi країни характеризуються високими темпами економiчного зростання поряд з високою ризикованiстю iнвестицiй. Iноземний капiтал вiдiграє суттєву роль для розбудови економiк цих країн. Україна наразi за своїми характеристиками дещо поступається вказаним країнам незважаючи на тiснi економiчнi взаємини, тому досвiд цих країн може бути особливо важливий для вiтчизняної науки в свiтi залучення iноземного капiталу.

Подальшi дослiдження, помiж iншим, мають бути спрямованi на якiсний та кiлькiсний аналіз економiчних зв'язкiв мiж Україною та країнами з ринками, що формуються, а також на вивченнi вiдмiнностей мiж Україною та вказаними країнами. Результати вказаних дослiджень допоможуть визначити як джерела виникнення таких вiдмiнностей, так i шляхи ефективної економiчної та iншої кооперацiї мiж вказаними групами країн, що допомогли б усунути iснуючi розбiжностi на користь обох сторiн.

Джерела та лiтература:

1. Свiтовий банк : [Електронний ресурс] : офiцiйний сайт. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org>
2. The S&P Emerging Markets Data Base Brochure : [Electronic resource] / S&P. – 2008. – P. 4. – Access mode : http://www2.standardandpoors.com/spf/pdf/index/brochure_EMDB.pdf
3. Emerging Markets : A 20-year Perspective : [Electronic resource] / MSCI. – 2008. – Section II. – P. 19-43. – Access mode : http://www.msibarra.com/research/articles/2008/EM_20_Anniversary.pdf
4. FTSE index company : [Electronic resource] : official website. – Access mode : <http://www.ftse.com/>
5. Dow Jones Indexes : [Electronic resource] : official website. – Access mode : <http://www.djindexes.com>
6. The Economist : [Electronic resource] : official website. – Access mode : <http://www.economist.com/>
7. Губський Б. В. Iнвестицiйнi процеси в глобальному середовищi / Б. В. Гунський. – К. : Наукова думка, 1998. – 390 с.
8. Bank for International Settlements. Financial globalization and the emerging markets // BIS Papers. – 2008. – No. 44. – P. 231.
9. Bekaert G. Market Integration and Investment Barriers in Emerging Equity Markets / G. Bekaert // The World Bank Economic Review. – 1995. – Vol. 9. – No. 1. – P. 75-107.
10. Плотников О. В. Фiнансова глобалiзацiя як неминучiсть / О. В. Плотников // Полiтика i культура. – 2009. – № 15 (98). – С. 5-7.
11. Fernandez-Arias Ed. The New Wave of Private Capital Inflows: Push or Pull? / Ed. Fernandez-Arias // Journal of Development Economics. – 2010. – Vol. 59. – No. 2. – P. 389-418.
12. Levy-Yeyati Ed. The Cyclical Nature of North-South FDI flows / Ed. Levy-Yeyati, U. Panizza, Ed. Stein // IADB working paper. – 2002. – No. 23. – P. 47-54.